

פרשה
אליזבת גולדוויץ

עם תום ספר בראשית מלמד יעקב אין נפרדים מהחיים, ויוסף מראה כיצד צריכה להיראות מחילת אמת. בעולם רווי הטכנולוגיה, אלה הן שתי חכמות נדרשות

ללמוד להיפרד שוב

איור: עופר גז

בפרשת ויחי החותמת את ספר בראשית נפרדים יעקב ויוסף בנו אהובו מן החיים. יעקב מרגיש שמותו קרב, והוא מתכונן לכך. הוא משיב את יוסף להעלות את עצמותיו לקבורה בארץ כנען ולקבור אותו במערת המכפלה, ואגב כך נזכר באהובתו רחל, במותה ובקבורתה. ובכל זאת, הוא מבקש להיקבר במערת המכפלה, לצד הוריו יצחק ורבקה, וקניו אברהם ושרה, ולצד לאה, אם מרבית ילדיו. לאה, שכל חייה אברהם ושרה, ולצד לאה, אם בעלה ללא הצלחה, תזכה למנוחת עולמים לצדו. על כך כתב המשורר עלי אלון ב"מדרש הקרפדים" (עמ' 45):

יעקב כותב צוואה, מעשן מקטרותו: / יעקב כותב צוואה וצוחק חרש לעצמו: / כמה ראה, כמה החכים קלף גופו, שלף עורו הצהוב / עוד מעט לא יחוש דבר: עפר מעפר אל עפר / יעקב עפר-הארץ כותב, תשוקה ממלאת את כולו: / לשכב בדרך אפרתה, עפרה בזרועות עפרו / יעקב כותב מעשן כותב קורע כותב מחדש על המגילה: / "קברוני במערת המכפלה".

יעקב אוסף את כל בניו למרגלות מיטתו כדי להיפרד מהם. זהו זמן לחיסול חשבונות עם אחרים (ראובן, שמעון ולוי) אך גם לנבואות על העתיד (מלכות יהודה למשל). הוא מברך את נכדיו, בני יוסף, בברכה שבה מברכים עד היום הורים רבים את ילדיהם בליל שבת: "ישמך אלוהים כפארים וכמנשה" (בראשית מח, כ).

כמו שקורה לאנשים בסוף חייהם גם היום, הגוף המזדקן והכאוב בוגד: יעקב החולה מבקש לקום לקראת יוסף הבא לבקרו, ומתואר המאמץ הנדרש ממנו כדי להתיישב על המיטה (מח, ב). הוא נושק ומחבק את בניו ונכדיו, משכל את ידיו כדי לברך אותם – ולהקרים שוב את הצעיר, אפרים, למנשה הבוגר – ונדמה ליוסף שהוא מבולבל, אבל בעצם, ולמרות שיעקב כבר כמעט עיוור, הוא יודע בדיוק מה הוא עושה ומדוע. ואז, "ויכל יעקב לצאת את בניו, ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו" (מט, לג). הגוף הרואב, שחושיו מתקשים, נותן מנוח לבסוף. רק משסגר את כל המעגלים, סיים להגיד את כל מה שרצה, נפטר יעקב מוקף בבניו.

נדמה שבתרבות שלנו נשכחה לא פעם חכמת הפרדה מאדם הנוטה למות. הרפואה שלנו עדיין משתדלת להאריך את חיי החולה כמעט בכל מחיר, גם אם הוא רוצה למות. לא אחת מוצאים את עצמם הנוטים למות

לו יִשְׁמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ" (שם נ, טו). מות האב יכול להיות הזדמנות מצוינת לחיסול חשבונות. הם כל כך חוששים, עד שהם שמים בפני יעקב דברים שלא אמר: "אָבִיךָ צָוָה לְפָנָי מוֹתוֹ לְאֹמֶר פֶּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף: אֲנִי שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֶּי אֲלוֹהֵי אָבִיךָ" (שם, יז). המילים המושמות בפני יעקב המנוח הפכו לדגם שממנו חז"ל (יומא פז ע"א) לומדים על תהליך בקשת הסליחה: על הפוגע לבקש סליחה מן הנפגע, ואם אינו סולח להמשיך ולבקש מחילה עד שלוש פעמים כמספר הופעות המילה "נא" בפסוק. פגיעה בזולת איננה עניין של מה בכך, ואם הנפגע מתקשה לסלוח יש לשוב ולבקש ממנו מחילה.

יוסף מתגלה כאן במלוא גדולתו: "אַל תִּירָא כִּי הִתַּחַת אֲלוֹהִים אָנִי! וְאַתֶּם חֹשְׁבֹתֶם עָלַי רָעָה אֲלוֹהִים חֹשְׁבֵה לְטֹבָה ... אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם וְיִנְחֶם אֹתָם וְיִדְבֹּר עַל לְפָנָי" (שם, יט"ב). יוסף סולח, וכך מסתיים ספר שכולו קונפליקטים בין אחים: למן הרצח הראשון, דרך מאבקי הירושה של יצחק וישמעאל, קטטות יעקב ועשו, רחל ולאה, השתקת דינה ומכירת יוסף. ספר בראשית מסתיים בפיוס ובמחילה. □

מחברים למכשירים בחדר זר בבית חולים מנוכר במקום להיות בביתם, מוקפים באנשים אהובים. ביכולתה להאריך חיים, מקרימה הרפואה את הנורמות הרגשיות והערכיות שלנו. שכחנו את חכמת הפרדה.

כחברה, אנחנו מתעלמים לא אחת מרצון האדם וכופים עליו חיי סבל והשפלה רק כי אנחנו חוששים להתמודד עם רצונו. אינני מתייחסת כאן לאנשים הרוצים לחיות. כל עוד הרפואה יכולה לספק את רצונם של אלה – עליה לעשות זאת. אך כאשר אדם סובל ורוצה למות, עלינו ללמד את עצמנו להיפרד ממנו בחיבוקים ונשיקות כפי שעשו בני יעקב ונכדיו.

יש לחשוב כיצד מתאימים את הערכים למציאות הרפואית החדשה. כיום, רופא המקיים את רצון מטופלו ומונע ממנו טיפול מאריך חיים הוא פושע מבחינת החוק. אבל אולי ראוי דווקא לראות בו אדם טוב ומוסרי הקשוב לרצון וזולתו. מדוע אין אנו מסוגלים להקשיב לאנשים ולכבד את רצונם?

במלוא גדולתו

אחרי קבורת יעקב ברוב פאר וברוב עם כנען חוששים אחי יוסף מנקמתו: "ויִירָאוּ אֲחָיו יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ